ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 25 ΜΑΪΟΥ 2007

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

Α. Αν λοιπόν κάθε τέχνη εκπληρώνει σωστά το έργο της και με αυτόν τον τρόπο, δηλαδή με το βλέμμα στραμμένο στο μέσο και κατευθύνοντας τις ενέργειές της σε αυτό (για αυτό και συνηθίζουν να λένε στο τέλος για όλα τα τέλεια έργα ότι δεν είναι δυνατόν ούτε να αφαιρέσουμε ούτε να προσθέσουμε τίποτα, γιατί η υπερβολή και η έλλειψη φθείρουν την τελειότητα, ενώ η μεσότητα τη διαφυλάσσει- και οι καλοί τεχνίτες εργάζονται, όπως λέμε, με το βλέμμα στραμμένο σε αυτήν), και αν η αρετή είναι ακριβέστερη και ανώτερη από κάθε τέχνη, όπως ακριβώς και η φύση, έχει κατά τη γνώμη μου στόχο το μέσον. Φυσικά εννοώ την ηθική αρετή· Γιατί αυτή έχει σχέση με τα συναισθήματα και τις πράξεις, και αυτά είναι εκείνα στα οποία υπάρχει υπερβολή και έλλειψη και το μέσον.

Β.1.

Ο Αριστοτέλης, αφού προσδιόρισε την αντικειμενική και την υποκειμενική μεσότητα και συσχέτισε την αρετή με τη δεύτερη, εδώ στο απόσπασμα αυτό επιθυμώντας να ενισχύσει αυτή τη θέση του παραλληλίζει ως προς την επιδίωξη του μέσου την αρετή με τις επιστήμες (δηλαδή τις τέχνες). Ο όρος επιστήμη εδώ χρησιμοποιείται από το φιλόσοφο όχι με τη σημερινή σημασία (συστηματοποιημένη γνώση), αλλά είναι ταυτόσημος με τον όρο τέχνη, καθώς αν χρησιμοποιείτο με τη σημερινή σημασία δε θα ήταν βέβαια σχετικός με το υποκειμενικό μέσον (τό πρός ἡμᾶς) αλλά με το αντικειμενικό (πρός τό πρᾶγμα) και θα ήταν διανοητική αρετή. Διατείνεται λοιπόν ότι η τέχνη αποβλέπει στο μέσον· και η αρετή, αφού είναι ακριβέστερη και ανώτερη από την τέχνη, είναι ευνόητο ότι αποβλέπει και αυτή στο μέσον ακόμα πιο πολύ.

Ο Αριστοτέλης όμως διευκρινίζει ότι με τον όρο αρετή εννοεί την ηθικήν «λέγω δέ τήν ἠθικήν» και όχι τη διανοητική αρετή. Οι διανοητικές αρετές λ.χ η σοφία δεν είναι μεσότητες, γιατί είναι ασυμβίβαστες με τις έννοιες υπερβολή και έλλειψη. Αντίθετα μάλιστα , για παράδειγμα, στη διανοητική αρετή της σοφίας θα ηταν άριστο να έχει κανείς όσο το δυνατό πιο πολλές γνώσεις (να αγγίζει δηλαδή την υπερβολή). Από την άλλη, η ηθική αρετή συνδέεται με τα «πάθη» (δηλαδή τα συναισθήματα) και τις πράξεις του ανθρώπου μόνο σε αυτή υπάρχει υπερβολή, έλλειψη και μεσότητα.

Β.2. Ο Αριστοτέλης στην προσπάθειά του να συνθέσει τον ορισμό της αρετής επισημαίνει ένα βασικό γνώρισμά της , τη «μεσότητα». Επιδιώκοντας λοιπόν να καταστήσει περισσότερο κατανοητή τη φύση της αρετής ως «μεσότητας», αποδεικνύει ότι κάθε αρετή είναι το μέσον (σωστή συμπεριφορά, η οποία προκαλεί τον έπαινο) ανάμεσα σε δύο άκρα, στην υπερβολή και στην έλλειψη (λανθασμένη συμπεριφορά, η οποία προκαλεί τον ψόγο). Στο απόσπασμα «οἷον καί … οὖσα τοῦ μέσου» ο φιλόσοφος συσχετίζει την αρετή με τα συναισθήματα και με τις πράξεις, αναφερόμενος ενδεικτικά σε μερικά συναισθήματα (φόβος, θάρρος, επιθυμία, οργή, ευσπλαχνία), τα οποία εντάσσει σε δύο γενικές κατηγορίες, στα ευχάριστα και στα δυσάρεστα (ἡσθῆναι και λυπηθῆναι), για να τονίσει ότι άλλοι άνθρωποι βιώνουν ένα από αυτά τα συναισθήματα περισσότερο (μᾶλλον) και άλλοι λιγότερο (ἧττον) απ' όσο πρέπει (εννοείται του δέοντος). Άρα σε όλα αυτά τα συναισθήματα μπορεί να υπάρχει υπερβολή (μᾶλλον) και έλλειψη (ἧττον) (διαβάθμιση δηλαδή της έντασης των συναισθημάτων), οι οποίες αξιολογούνται από το φιλόσοφο αρνητικά (ἀμφότερα οὐκ εὖ, ἡ ὑπερβολὴ ἁμαρτάνεται καὶ ψέγεται καὶ ἡ ἔλλειψις). Αντίθετα, η μεσότητα, η οποία βρίσκεται ανάμεσα στα δύο άκρα, την υπερβολή και τη έλλειψη, εξαίρεται θεωρούμενη ως η ενδεδειγμένη συμπεριφορά, αφού συσχετίζεται με το «ἄριστον» και με την ἀρετήν, θεωρούμενη ως η ενδεδειγμένη συμπεριφορά. Αυτή όμως διασφαλίζεται υπό ορισμένες προϋποθέσεις, οι οποίες αναφέρονται εμφαντικά, με πολυσύνδετο σχήμα και είναι:

- η χρονική στιγμή κατά την οποία νιώθουμε ένα συναίσθημα
- τα πράγματα σε σχέση με τα οποία πρέπει να νιώθουμε ένα συναίσθημα
- οι άνθρωποι σε σχέση με τους οποίους πρέπει…
- ο λόγος για τον οποίο πρέπει…
- ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να εκδηλώνουμε..

Επομένως, αυτή η μεσότητα (ἡ ἀρετή) είναι βέβαια μεσότητα ως προς τα δύο άκρα, την υπερβολή και την έλλειψη , όμως παράλληλα, αν τη θεωρήσουμε από την πλευρά του αγαθού είναι «ακρότητα», γιατί είναι τελειότητα (ἄριστον), το σπουδαιότερο γνώρισμα του ανθρώπου, που δεν μπορεί να ξεπεραστεί από κάτι άλλο ούτε είναι κατώτερη από κάτι άλλο. Έτσι, άλλωστε εξηγείται και η φαινομενικά οξύμωρη φράση «μέσον τέ καὶ ἄριστον»

Συμπερασματικά, ο Αριστοτέλης αποδεικνύει ότι η ηθική αρετή οντολογικά είναι μεσότητα, καθώς βρίσκεται ανάμεσα σε δύο άκρα, αξιολογικά όμως είναι ακρότητα, καθώς είναι το άριστον.

Β.3. Σχολικό βιβλίο σελίδα 147

«Στα 323 έφτασε στην Αθήνα η είδηση ότι πέθανε ο Αλέξανδρος… Ο Θάνατος τον βρήκε εκεί την επόμενη χρονιά»

Β.4. αφαίρεση: ἀφελεῖν
κατάλοιπο: ἐλλείψεως
φθαρτός: φθειρούσης
ηδονή: ἡσθῆναι
ψεγάδι: ψέγεται

Γ.1.

Και η συμπεριφορά (ο χαρακτήρας) του, αργότερα όπως είναι φυσικό σε σπουδαία γεγονότα και πολύπλοκες συγκυρίες, επέδειξε (παρουσίασε) πολλές διαφορές και αλλαγές ως προς αυτό. Από τη φύση του όμως αν και υπήρχαν πολλές και μεγάλες συμφορές, η φιλονικία και η φιλαρχία σε αυτόν υπερίσχυαν πολύ, όπως είναι φανερό σύμφωνα με τις παιδικές του εμπειρίες. Γιατί καθώς πιεζόταν στον αγώνα, όταν έφτασε στα δάχτυλα του αντιπάλου για να μην πέσει στο στόμα του, ήταν ικανός να φάει τα χέρια (του). Αφού όμως σταμάτησε εκείνος να τον πιάνει και του είπε «δαγκώνεις Αλκιβιάδη, όπως ακριβώς οι γυναίκες», (αυτός) απάντησε «εγώ όχι βέβαια , αλλά (δαγκώνω) όπως τα λιοντάρια».

Γ.2.

Ἤθεσι
Μεῖζον
Ἐπιδεῖξαι
Ἰσχυρά
Πεπτωκέναι
Ἀναγόντων
Οἴῳ
Ἔσοιντο
Εἰρήκετε
γύναι

Γ.3.

Ἦθος: υποκείμενο του ρήματος ἐπεδείξατο
Πολλάς: ονοματικός, ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στα αντικείμενα του ρήματος ἀνομοιότητας και μεταβολάς.
Ὄντων: γενική απόλυτη εναντιωματική μετοχή
Παθῶν: υποκείμενο της μετοχής ὄντων
Τό φιλόνεικον: υποκείμενο του ρήματος ἦν
Ἰσχυρότατον: κατηγόρουμενο του υποκειμένου το φιλόνεικον από το συνδετικό ρήμα ἦν
Ὑπέρ τοῦ μή πεσεῖν: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός σκοπού
Ἀναγαγών: επιρρηματική χρονική (ή τροπική)μετοχή, συνημμένη στο εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος οὗτος.
Τάς χεῖρας: αντικείμενο του απαρεμφάτου διαφαγεῖν.
Ἐκείνου: υποκείμενο των μετόχων ἀφέντος και εἰπόντος.